

Rosemary Rodger

PLANNING AN APPROPRIATE CURRICULUM IN THE EARLY YEARS.

London and New York: Routledge, 2012, 218 str.

Knjigu *Planiranje prikladnog kurikuluma za rano djetinjstvo* Rosemary Rodger započinje citatom iz Neovisnog izvješća Vladi Njezinog Veličanstva o ranom djetinjstvu kao temelju za život, zdravlje i učenje: Prvih pet godina u životu djeteta temeljne su i najkritičnije za razvoj. Želimo takav obrazovni sistem u kojem će svako dijete uspjeti neovisno o njegovom socioekonomskom porijeklu. Ukoliko želimo smanjiti početni raskorak, te povećati mogućnosti, moramo krenuti u najranijim godinama.

Autorica u uvodu ukratko navodi osnovna polazišta knjige, te ističe kako je riječ o knjizi koja svoju osnovu ima u engleskom kurikulumu za obrazovanje u ranom djetinjstvu. Također naglašava kako su u knjizi navedene reference kurikulumskih modela u svijetu koji su pod utjecajem engleskog kurikuluma ili koje su utjecale na njegovu izradu.

Ključni cilj koji kroz period ranog i predškolskog razdoblja treba doseći jest da djeca krenu u školu spremna za učenje. Ovakvo promišljanje može navesti na posve pogrešno mišljenje kako je predškolska ustanova samo predvorje škole. Mjesto gdje se djeca pripremaju kako biti što bolji polaznici škole. U suvremenom svijetu sigurno je da nema mjesta ovakvom stavu s obzirom na to da se novija istraživanja bave ranim djetinjstvom kao zasebnim fenomenom, razdobljem u kojem se daju temelji za dječje dispozicije, znanja i ponašanja u kasnijem životu. Autorica kasnije pojašnjava kako je dokazano da je za uspjeh djece važan njihov razvoj u prvih pet godina života. Pri tome su obiteljsko naslijeđe, obrazovanje roditelja, dobro roditeljstvo, te prilike za učenje i razvoj izuzetno važni. Također su potrebni dobro obrazovani stručnjaci, jer je dokazano kako djeca kasnije imaju više dosege ako je s njima radio kvalificiraniji praktičar.

Na kraju uvoda, autorica pojašnjava kako su smjernice odgoj i obrazovanje u ranom odgoju grupirane prema četiri principa:

1. jedinstvenost djeteta – svako dijete je već od rođenja kompetentan učenik – prilagodljivo, sposobno, samopouzđano

2. pozitivni odnosi – djeca uče biti snažna i neovisna ukoliko imaju podršku, ljubav i sigurnost u odnosima s roditeljima ili drugom osobom koja je ključna u djetetovu životu

3. poticajno okruženje – okruženje koje pruža prilike za dječji razvoj i učenje

4. učenje i razvoj – djeca uče na različite načine i različitom brzinom, ali sva područja učenja i razvoja su jednako važna i povezana.

Knjiga se temelji na konstruktivističkom principu, uz uvažavanje novih istraživanja iz područja neuropsihologije.

U poglavlju *Kurikulum za 21. stoljeće* daje pregled praksi drugih zemalja, te navodi kako u kurikulumu ranog odgoja trebaju biti tri glavna područja učenja - ključni temelji za djetetov život, učenje i uspjeh: osobni, socijalni i emocionalni razvoj; komunikacija i jezik; fizički razvoj. Autorica promišlja je li termin kurikulum primjenjiv u kontekstu obrazovanja u ranom djetinjstvu, što je pitanje koje su postavljali i drugi autori. Razmatrajući različite definicije, zaključuje kako definicija, koja se uklapa u većinu modela, opisuje kurikulum kao kulturni konstrukt izveden iz onih vrijednosti koje oni kao nacija najviše vrednuju za svoju djecu (navod autorice). U daljnjem razmatranju navodi kako se to odnosi na primjerenost iskustava koje pomažu djeci da se razvijaju i uče. Također napominje kako je u okviru ovih iskustava potrebno zadovoljiti dječje fizičke, socijalne, emocionalne, osobne, komunikacijske i lingvističke potrebe. Autorica u ovom poglavlju ipak ne nudi promišljanja o tome što bi kurikulum 21. stoljeća trebao obuhvatiti i u čemu se on razlikuje od postojećih kurikuluma koji su se provodili u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

U daljnjem razmatranju ove tematike, autorica čitatelje pobliže upoznaje s nekim od kurikuluma.

Novi okvir engleskog obrazovanja u ranom djetinjstvu autorica opisuje kao dobrodošao, manje stresan, izravniji i jednostavniji za primjenu u praksi. Promjene u kurikulumu potakla je i činjenica da 44% djece ne doseže dobar razvojni stupanj do pete godine. Stoga je preporuka da se novi kurikulum shvati samo kao okvir unutar kojega se moraju kretati svi praktičari koji rade s djecom. Takav okvir omogućuje fleksibilnost i kreativnost potrebne djeci i njihovim roditeljima. Godinu dana nakon provedbe ovakvog kurikuluma, praktičari su ga ocijenili pozitivnim jer im omogućuju da se učenje provodi kroz igru, daje prostora za promatranje djeteta i planiranje koje polazi od djetetovih interesa u partnerstvu s roditeljima i drugim stručnjacima.

U Škotskoj je kurikulumsko polazište od činjenice kako je rani razvoj i rano djetinjstvo od presudne važnosti za kasniji razvoj. Škotska navodi kako se prevencijom i interveniranjem u rano djetinjstvo može omogućiti svoj djeci najbolju startnu poziciju.

Vizija takvog pristupa uključuje novu konceptualizaciju ranog djetinjstva prema kojoj djeca trebaju biti vrednovana i zaštićena unutar zajednice, razviti povezanost sa obiteljima i skrbnicima, imati pravo na visoku kvalitetu života i igru, imati mogućnost dosega svojih krajnjih razvojnih sposobnosti neovisno o svom porijeklu.

Autorica zatim predstavlja švedski kurikulum ranog obrazovanja uspoređujući ga s engleskim kroz dvije odrednice: prva odrednica je financijsko ulaganje koje je trostruko veće od engleskog, a druga su ishodi učenja za djecu rane dobi – u ovoj vrsti kurikuluma autorica zaključuje kako je vjerojatno da djeca iz sustava izlaze bez poznavanja čitanja i pisanja. Ovo pojašnjava usmjerenošću kurikuluma na igru, bez namjere podučavanja djece ovim vještinama. Unatoč tome, ova vrsta kurikuluma daje doprinos jezičnom razvoju djece, a istraživanja pokazuju kako su upravo švedska djeca najpismenija u Europi.

Uz ove, nacionalne kurikulume Rosemary Rodger predstavlja Reggio Emilia kurikulum i Montessori koncepciju. Reggio pristup slovi za jedan od najboljih obrazovnih programa na svijetu. Pristup

se temelji na bitnim vjerovanjima kako djeca uče. Kurikulum daje prednost kultiviranju i vođenju dječjeg intelektualnog, emocionalnog, socijalnog i moralnog razvoja. Ovo se postiže dugotrajnim projektima u kojima praktičari rade zajedno s djecom, podržavaju njihovu inicijativu, slušaju djecu i sukladno tome ih vode. Kurikulum se vodi dječjim interesima koje odgojitelji uvažavaju. Montessori metoda oslanja se na kurikulum koji dolazi od djetetove unutrašnje motivacije i izražava se kroz dječje djelovanje u različitim interesima. Osnovu čine različiti materijali koji potiču djecu na samousmjeravajuće aktivnosti. Svrha je odgojitelja pomoći djetetu da postane samostalno i sposobno samo rješavati probleme.

Drugo poglavlje autorica započinje citatom koji govori kako bi vješti praktičari trebali provesti više vremena u interakciji s djecom nego zapisujući. Unatoč ovom citatu, kroz čitavo poglavlje tvrdi kako je za tvorbu kurikuluma u ranom obrazovanju nužno promatranje i bilježenje. Kako bi poduprla svoju tvrdnju navodi ciljeve koji se postavljaju pred sustav ranog obrazovanja poput zdravog razvoja, cjelovitog razvoja, individualnog razvoja, a koje je nemoguće podupirati bez bilježenja trenutnih stupnjeva razvoja, promatranja i procjenjivanja djeteta kako bi se odredili specifični obrazovni ciljevi. U nekim segmentima autorica navodi kako bi ovakav pristup trebao biti kompatibilan sa sličnim pristupima u primarnom obrazovanju radi mogućnosti usporedbe.

U poglavlju *Planiranje za učenje* autorica objašnjava kako je početak svega što djeca uče vezan za samu djecu, njihove interese i načine na koji praktičari ovo objedinjavaju. Također se poziva na autore koji naglasak učenja stavljaju na revidiranje ranijih dječjih iskustava. Planiranje za učenje definira kao stvaranje poticajnog okruženja koje omogućuje igru i istraživanje, aktivno učenje, te stvaranje i kritičko promišljanje. Planiranje kurikuluma koji potiče dječje učenje treba uključiti principe poput otvorenosti za prepoznavanje pravih trenutaka kada dijete uči, identifikaciju idućeg koraka u učenju, referiranja na razvojne stupnjeve i uključivanje dječjih želja i interesa.

Kod planiranja za djecu mlađu od tri godine, ključni ciljevi trebaju uključiti aktivnosti koje djeca

te dobi mogu provoditi. Djeca te dobi uče uz osobe koje su kompetentnije, a ne uče sljedeći samo upute. Unatoč dobi, oni su vješti komunikatori, društveni su i znatiželjni. Osobitost planiranja za djecu ove dobi je nemogućnost izrade dugoročnih kurikulumskih planova. Posebno promišlja o planiranju za djecu s posebnim potrebama, te navodi kako okruženje treba biti primjereno njihovim mogućnostima, a uloga učitelja je maknuti barijere koje priječe učenje ove djece.

Zaključuje poglavlje ističući potrebu zajedničkog planiranja, kako s roditeljima tako i s djecom.

S obzirom na razlike u organizaciji ranog odgoja i obrazovanja između Hrvatske i Engleske, poglavlje o vođenju i upravljanju otvara novu sliku onoga što autorica smatra vodstvom i upravljanjem. U uvjetima o kojima ona piše, ovi termini odnose se na uloge roditelja kao osoba koje pomažu oblikovati institucije ranog odgoja i obrazovanja. Ulogu vodstva opisuje kroz stvaranje održivog i zdravog okruženja, ne samo za djecu, već i za njihove obitelji. Također naglašava važnost vodstva u stvaranju veza s ostalim institucijama i čitavom zajednicom. Upravljanje u ovom području, uključuje i procese samoevaluacije koji za cilj imaju unaprjeđivanje čitavog odgojno-obrazovnog procesa. Osim procesa samoevaluacije, autorica opisuje proces evaluacije podučavanja i učenja kroz profesionalne standarde za sve kvalificirane učitelje.

Poglavlje koje govori o učenju i razvoju djece, objedinjava ranija istraživanja o učenju i povezuje ih s kontekstom učenja prema kurikulumu o kojem govori u knjizi. Kada govori o razvoju djece, autorica se poziva na konstruktivistički pristup razvoju, u kojem ističe odrednicu prema kojoj područja dječjeg razvoja ne mogu biti promatrana izolirano, već u stalnim međuodnosima i utjecajima. Autorica naglašava socijalni kontekst učenja koji upotpunjava kulturni i kognitivni kontekst, pri čemu napominje važnu ulogu bliske obitelji, osobito roditelja. U ovom poglavlju predstavljaju se ključne karakteristike učenja:

Igru i istraživanje objašnjava kroz tri odrednice – pronalaženje i istraživanje, upotrebljavanje znanja u igri, želju za činjenjem. Ova karakteristika učenja djeci dozvoljava potpunu slobodu u aktivnostima.

Aktivno učenje autorica predstavlja uključenošću i koncentriranošću, stalnim isprobavanjem i zadovoljstvom postignutim. Kao primjere aktivnog učenja, autorica navodi Reggio pristup i učenje na otvorenom.

Stvaranje i kritičko mišljenje predstavlja kroz sposobnost imanja vlastitih ideja, upotrebu ranije stečenog znanja za stvaranje novog, i odabir načina za ostvarivanje aktivnosti, ali i pronalaženje novih načina. Kreativnost je navedena kao osobina koja djeci daje najbolje mogućnosti za usvajanje ovakvog načina mišljenja.

Ulogu učitelja u poticanju dječjeg učenja autorica je opisala trima riječima: gledati, slušati, bilježiti. Važnost učitelja povezala je s istraživanjima koja pokazuju kako je dječji kognitivni razvoj direktno povezan sa kvalitetom i kvantitetom grupnog rada koji podržava dječje učenje.

Autorica kroz čitavu knjigu provlači nit koja ističe važnost roditelja u odgoju djece, kao ključnih osoba koje mogu pridonijeti razvoju djece. Unatoč tome, poglavlje započinje citatom Sarah Teather u kojem se navodi kako nijedno dijete ne bi smjelo biti žrtva predrasuda zbog pogrešaka ili odluka svojih roditelja, te kako svako dijete treba imati mogućnost dosega svog razvojnog maksimuma neovisno o svom socioekonomskom porijeklu. Upravo kako bi povezala važnost uloge roditelja i skrbnika u pozitivnim poticajima za razvoj djece, učitelje upućuje na suradnju s njima. Pri tome pod suradnjom ne smatra samo dijeljenje informacija i brige o djeci, već i osnaživanje roditelja i skrbnika u njihovoj brizi i potpori za djecu. Kako bi obitelji prihvatile ovu savjetodavnu ulogu učitelja, autorica naglašava važnost poštovanja različitosti obitelji koje se uključuju u institucije ranog odgoja i obrazovanja.

U poglavlju o osobnom, socijalnom i emocionalnom razvoju, autorica objedinjava znanja o dječjem razvoju iz ovog područja. Osobnu/personalnu kompetenciju determinira kao kompetenciju koja pokazuje kako doživljavamo sami sebe i koja uključuje samosvjesnost, samoregulaciju, motivaciju, empatiju i socijalne vještine. Socijalnu kompetenciju objašnjava kao sposobnost ostvarivanja zadovoljavajućih i recipročnih odnosa s drugim osobama. Emocionalnu kompetenciju pak definira kao sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i upravlja-

nja emocijama. Središnji dio poglavlja posvećen je odraslim osobama koje imaju odgovornost stvaranja pozitivnog i poticajnog okruženja. Kroz različite tablice daje smjernice na koji način bi bilo poželjno osmisliti poticajno okruženje obzirom na dob djece. Kako sva istraživanja pokazuju da se razvojna i kronološka dob ne trebaju podudarati, ovakvo predstavljanje smjernica je u najmanju ruku u raskoraku sa ostalim dijelovima knjige. Također autorica se u nekoliko poglavlja poziva na važnost individualnog pristupa razvoju, a ovakav pristup unatoč tome, može ukazivati na njen stav kako se razvoj odvija unutar točno određenih okvira. Osim toga, ovakvo rangiranje razvojnih dosega možemo shvatiti samo kao okvir za mogući razvoj. S obzirom na ozračje i pedagoške zaključke koje iznosi kroz knjigu, čini se da tablice nisu dane u namjeri da strogo propišu tijek razvoj, već samo kao mogući okviri.

Na početku knjige, kod definiranja nacionalnih kurikuluma osobit naglasak stavljen je na razvoj komunikacije i jezika. Komunikacija i jezik temelj su za djetetovo učenje, život i uspjeh. Pismenost je jedno od posebnih područja komunikacije, i to područje kojemu se daje veliko značenje bez obzira na to što govorimo o vrlo ranoj dobi. Autorica u ovom poglavlju navodi kako nije potrebno prerano prisiljavati djecu da čitaju i pišu. Raspravlja i o zahtjevu za podučavanjem male djece ovim vještinama. Umjesto podučavanja daje prijedloge nekih aktivnosti koje u konačnici dovode do usvajanja vještina čitanja i pisanja.

Pozornost daje i djeci kojoj engleski nije materinski jezik, naglašavajući kako je odgovornost zajednice da omogući ovoj djeci svladavanje engleskog jezika, s obzirom na okruženje u kojem ona odrastaju. Putem svakodnevnih aktivnosti moguće je osigurati kontekst za učenje engleskog, uz uvažavanje materinskog jezika. I u ovom poglavlju ističe ulogu odraslih osoba kao komunikacijskog modela, ali i kao odgovorne osobe u prepoznavanju razloga koje pridonose teškoćama u komuniciranju.

Novija istraživanja i znanja o cjelovitosti razvoja, pokazuju kako fizički razvoj pridonosi i unapređuje ostala razvojna područja. Autorica se u poglavlju o fizičkom razvoju poziva na istraživanja koja ga uključuju kao jedno od glavnih područja učenja. Autorica ističe preporuke koje govore kako bi

kurikulum koji pridonosi fizičkom razvoju trebao uključivati okruženje koje stimulira rast i razvoj, te promovira vježbanje. Također bi trebao unapređivati vještine kretanja - razvoj osnovnih oblika kretanja ovisno o dobi djece, brzinu, snagu i koordinaciju. Kao oblik kurikuluma koji najviše pridonosi fizičkom razvoju djece, autorica navodi boravak vani, najviše zbog mogućnosti koje boravak na otvorenom pruža za razliku od zatvorenih prostora. Kod planiranja ovih aktivnosti daje smjernice koje bi trebale omogućiti učiteljima da što uspješnije postave razvojne zadatke za svako pojedino dijete.

U promišljanjima o matematičkom odgoju, Rodger navodi kako ovo razvojno područje nije jedno od ključnih razvojnih područja za djecu rane dobi. Usprkos tome, longitudinalna istraživanja pokazuju kako postoji dobrobit od učenja matematike u predškolskoj dobi. Tako djeca koja su usvajala predmatematičke vještine u ranoj dobi, kad navrše 10 godina pokazuju bolje rezultate u testovima iz matematike. Autorica objašnjava kako je uobičajeno da se uz učenje matematike veže pojam poučavanje, dok drugi suvremeni autori učenje matematike opisuju kao učenje kroz igru.

U ovom poglavlju uvodi pojam matematička pedagogija i njene ključne značajke koje uključuju okruženje koje pogoduje usvajanju matematičkih pojmova i razvoju matematičkog mišljenja. Objašnjava kako se matematičko mišljenje ne treba nužno vezati uz brojeve. Umjesto brojeva, naglašava važnost usvajanja odnosa među stvarima i pojavama, što ističe kao ključnu odrednicu matematičkih pojmova u ranoj dobi.

Rodger u razmatranjima o okruženju za učenje, objedinjuje sve ranije navedene značajke stvaranja poticajnog okruženja za učenje djece. Gotovo je nemoguće osmisliti aktivnost kroz koju dijete neće spoznavati činjenice o sebi, svojim prijateljima i obitelji. Isto tako je nemoguće provoditi aktivnost u kojoj djeca neće usvajati znanja o svom materijalnom i nematerijalnom okruženju. Upravo zbog toga se ovo poglavlje može opisati kao svojevrsno ponavljanje svega ranije napisanog.

Knjigu zaključuje poglavljem o ekspresivnim tehnikama u ranoj dobi. Dječje iskustvo učenja i istraživanja s ekspresivnim tehnikama ima jednaku vrijednost kao i korištenje ovih tehnika, sa

svrhom dječjeg dokumentiranja i izražavanja svog ranijeg iskustva. Autorica navodi kako se kurikulum u ovom području još uvijek razvija. Promišlja o tome kao o nečem nelogičnom, jer prema njenim riječima ovo jest posebno područje razvoja djece, no ono je ujedno dio svih baznih područja. Kreativnost se navodi kao jedan od preduvjeta razvoja kritičkog mišljenja, a ovo je područje razvoja u kojem je kreativnost važna. Kroz njega se kod djece potiče razvoj mašte čiju je vrijednost naglašavao još Vygotsky. Premda se razvoj osjetila spominjao u nekoliko razvojnih područja, u ovom području on najviše dolazi do izražaja. Autorica navodi kako je potrebno prepoznati važnost senzoričkog razvoja jer je on bitan za vrlo malu djecu.

Knjiga Rosemary Rodger, *Planning an Appropriate Curriculum in the Early Years*, kao što i sama autorica navodi u uvodu, temelji se na teorijskim polazištima razvojno primjerene prakse za djecu rane i predškolske dobi. U svojim navodima poziva se na različite kurikulumske pravce u ranom odgoju i obrazovanju koji su prisutni u svijetu, no kao najprimjereniju praksu ističe Reggio Emilia pristup, što potvrđuje primjerima kroz čitavu knjigu. Istovremeno, težeći tome da postavi dobno primjerene zadatke za djecu, uz tablice koje podupiru ovakav pogled na razvoj djece, pokazuje kako je praksa koju promiče daleko od teorije koju zagovara.

Adrijana Višnjić Jevtić